
Als schapen te midden van de wolven

A.Th. van Olst

'Zie, Ik zend u als schapen te midden van de wolven; wees dus bedachtzaam als de slangen en oprecht als de duiven' (Mat. 10:16).

De kerk bezint zich opnieuw op haar missionaire roeping. Dat is begrijpelijk, terecht en broodnodig. Want hoe kunnen we nu de kerk kleiner en kleiner wordt in Europa de wereld om ons heen tegemoettreden met een boodschap van hoop waar de wereld niet op zit te wachten, ja die zij zelfs volstrekt overbodig acht? Soms klinken er hoopvolle geluiden. Er is nieuw elan om de missionaire roeping gestalte te geven. Soms klinken er ook minder opgewekte geluiden. Europa mag dan weer zendingsterrein geworden zijn, maar een postchristelijk land is niet te vergelijken met een land of gebied waar het evangelie nog niet geweest is.

De tekst voor deze meditatie vraagt onze aandacht voor onze kwetsbaarheid en onmacht, voor tegenstand en zelfs dodelijk gevaar. Dat sluit misschien niet direct aan op onze ervaring. Onze ongelovige burens en bekenden zijn eerder onverschillig dan vijandig. Toch zouden we er niet goed aan doen om de tekst over schapen te midden van wolven te laten liggen. Deze tekst en perikopen bieden ons veel voor de hernieuwde bezinning op de missionaire roeping van de kerk.

Wolven en schapen

Het beeld van schapen te midden van wolven is duidelijk. Het zijn natuurlijke vijanden van elkaar. In de messiaanse heilstijd kunnen wolven en schapen bij elkaar verkeren (Jes. 11:6; 65:25), maar vóór die tijd is dat ondenkbaar. Hongerige wolven verscheuren schapen. Blijkbaar zal de gezonde kerk zich bevinden in een wereld die verscheurend zal optreden tegen haar getuigenis. Wellicht was dat al de ervaring van de eerste lezers van het Mattheüsevangelie. Het was de ervaring van de Heere Jezus zelf ('Ik zend u'). Het is de ervaring van veel christenen in deze wereld die metterdaad worden vervolgd.

Bij een kerk met een kruis op de gevel past een logo met de afbeelding van een schaap. Een schaap is zwak, weerloos. Het heeft ook geen wapenrusting aan (dat zou wolfskleding zijn). Zelfs als schapen 'op hun hoede' zijn (vs. 17), 'bedachtzaam als de slangen' (vs. 16), dan nog maken ze geen enkele kans te midden van de wolven. Ze overleven niet, ze gaan eraan. Geen strategie kan ze

ertegen wapenen. Zo gauw ze (door slim of sluw te zijn) door de wolven niet meer herkend worden als schapen, zijn ze geen schapen meer.

Er is een Joodse uitspraak die zegt dat Israël een schaap was dat zich onder zeventig wolven (volkeren) bevond: 'Tets groots is het dat het schaap te midden van zeventig wolven blijft bestaan.' Waarop de rabbi antwoordde: 'Groot is de Herder, die het bewaakt en hen voor hem ten onder doet gaan.' Misschien moeten we tegen de achtergrond van deze uitspraak de woorden van Jezus verstaan. Het is dan des te opvallender dat de wolven zich in de woorden van Jezus niet buiten Israël bevinden (Mat. 10:17: synagogen). Jezus spreekt in Mattheüs 10:16 ook niet over de herder die hen beschermt. De schapen lijken overgeleverd aan de honger van de wolven. Wat bedoelt Jezus?

Getuigenis en de Geest

De apostelen en in hun spoor de christelijke gemeente, zijn geroepen om te getuigen van Jezus, dat wil zeggen: zijn naam te belijden (Mat. 10:32). Maar dit getuigenis zal volgens dit gedeelte vooral plaatshebben voor rechtbank en tribunaal (zie vs. 18). Ze worden gedwongen om te getuigen. Hun wordt reenschap gevraagd (vgl. 1 Petr. 3:15). Ze moeten hun dwarsheid verantwoorden. Hun getuigenis is een martelaarsgetuigenis.

Dit getuigenis kan zeker ook wervend en uitnodigend zijn, maar het is dat in een belastende context. De getuigen staan niet voor niets voor het tribunaal. Hun geloofsbelijdenis is uiteindelijk een aanklacht tegen de heersende macht. Want ze belijden een Gekruisigde als Heere. Daarmee hebben ze de wereld die de Zoon van God verwierp in staat van beschuldiging gesteld. Ze moeten zich verantwoorden.

Maar, zegt Jezus, ze hoeven daarbij niet bezorgd te zijn hoe of wat ze spreken zullen (vs. 19). Ze mogen het zelfs niet voorbereiden! 'Het zal u op dat moment gegeven worden wat u spreken moet.' Dat betekent het dus ook om als schaap gezonden te zijn. Ze rekenen niet uit wat ze het beste zeggen kunnen, noch om op vrije voeten te komen, noch om stadhouders en koningen te overtuigen. Hun woorden zijn verstoken van elke pretentie. Ze hoeven niet bezorgd te zijn, want ze hoeven met hun getuigenis niets te bereiken. Ze getuigen slechts van Hem die hen zond, van zijn kruis en opstanding, van zijn toekomst, van de hoop die ze hebben. Angst past er niet bij, want angst wordt ingegeven door de gedachte dat je met je getuigenis iets bereiken moet: op vrije voeten komen in het slechtste geval, de bekering van rechters en toeschouwers in het beste geval. Maar dat is niet aan hen. Bezorgd zijn over wat hun getuigenis zal uitwerken is zelfs een gevaar voor een werkelijk 'schaapachtig' getuigenis.

'U zult mijn getuigen zijn' (Hand. 1:8). Ik denk dat we dit getuigenis vaak te

positief invullen, als een wervend betoog voor geloof in Jezus Christus. Maar 'getuigen' en 'getuigenis' zijn vooral juridische termen. Ze getuigen van Jezus, voor Jezus, maar ook tegen de wereld die veroordeeld is in het kruis van Christus. Hierin komt de Geest van hun Vader hen te hulp: Die spreekt in hen (Mat. 16:20). De Heilige Geest is de *Parakleet*, de advocaat (misschien ook aanklager), die de wereld zal overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel (Joh. 16:7-8). Dat woord 'overtuigen' (*elenchoo*, Joh. 16:8) kan ook aanklagen of ontmaskeren betekenen. De Geest zal in hun verantwoording voor de rechtbank het pleidooi voeren, hun tot een getuigenis. Dat zal niet altijd betekenen dat ze innerlijk overtuigd worden, maar soms juist wel. Het is hoe dan ook niet aan de als schapen gezonden om daar een strategie op te zetten. Zij mogen zich laten leiden. De Geest gebruikt blijkbaar het liefst een getuigenis dat niet verzwakt is door strategische overwegingen.

Tertullianus heeft gezegd dat het bloed van de martelaren een zaad is. Dat is waar gebleken, maar niet per se altijd. Het 'werkt' niet als vanzelf. Er worden christenen gedood terwijl niemand onder de indruk komt van hun getuigenis, als ze al de gelegenheid krijgen om wat te zeggen. Vaak geeft hun getuigenis juist te denken en is zelfs middel tot bekering. Maar dan vooral omdat het een 'onbezorgd' getuigenis is. Martelaarschap heeft geen eigen agenda.

Slangen en duiven

Maar hoe zit dat dan met die slangen en duiven? Schapen en wolven zijn niet de enige dieren in vers 16. Juist omdat ze als schapen gezonden worden te midden van wolven, klinkt de oproep: 'wees dus bedachtzaam als de slangen en oprecht als de duiven.' Zoals weerloosheid kenmerkend is voor een schaap omringd door wolven, wolven meedogenloos en verscheurend zijn voor schapen, zo is *fronimos* kenmerkend voor slangen, en *akeraios* kenmerkend voor duiven. Omdat de Septuaginta in Genesis 3:1 *aroem* (slim, sluw) vertaalt met *fronimos* ligt deze associatie bij Mattheüs 10:16 voor de hand. Je zou dan geneigd zijn *fronimos* negatief te duiden: sluw als de slangen, in plaats van bedachtzaam of slim. Toch moeten we in Mattheüs 10:16 *fronimos* niet negatief duiden. Dat past beslist niet in deze perikoop. Degenen die als schapen gezonden worden, moeten en mogen niet sluw worden. Ze moeten niet proberen het vege lijf te redden met handigheidjes. Sluwe diplomatie is aan schapen niet besteed. Wees slim, bedachtzaam, alert, waakzaam als de slangen. Vers 17 begint met de woorden 'wees op uw hoede'. Ze hoeven niet in elke val te trappen. Ze moeten zichzelf niet onnodig in gevaar begeven.

Aan de andere kant moeten de gezonden oprecht (*akeraios*) zijn als de duiven: oprecht, zuiver, eenvoudig, onschuldig. Onbevangen en argeloos, misschien zelfs een beetje naïef. Onberekenend zuiver. Dat is heel kwetsbaar. We

hebben deze woorden hier als woordpaar nodig om aan te voelen wat de Heere Jezus bedoelt. De apostelen moeten én verstandig én argeloos zijn. Ze zijn in de ogen van hun vervolgers niet meer dan naïef en dom. Want in de wereld wordt handig en sluw geopereerd. Maar wij zijn als gelovigen en gezonden oprecht en argeloos zonder onverstandig te worden. We putten de kracht of hoop voor onze opdracht niet uit handige strategie, maar uit de belofte van de Heilige Geest. We begeven ons niet onnodig in gevaar en opereren voorzichtig en alert, ons bewust van dreiging. We kiezen onze woorden zorgvuldig, zonder onze kwetsbaarheid te verliezen.

Een joodse midrasj op Hooglied 2:14 zegt: ‘Bij Mij zijn ze eenvoudig (*tamim*, volkomen, onschuldig) als de duiven, maar te midden van de volkeren der wereld zijn ze listig (*aroemim*) als de slangen.’ Omdat deze uitspraak stamt uit de vierde eeuw na Christus, is het niet ondenkbaar dat de formulering afhankelijk is van de woorden van Jezus. De gedachte dat *akereios* de houding bepaalt richting God en *fromimos* richting de vijandige omgeving past niet bij Mattheüs 10. De woorden *frominos* en *akereios* vormen samen de missionaire houding van de apostelen en de kerk naar de wereld toe.

Strategie, missie en lijden

Dit brengt ons bij de vraag in hoeverre missionair werk gebaat is bij strategie. Kun je als kerk relevant zijn voor de samenleving of is dat strijdig met Mattheüs 10:16? Of lukt dat alleen als er weinig expliciete vijandschap is? Van Paulus kun je toch niet zeggen dat hij zonder strategie zijn zendingswerk deed. Hij koos knooppunten en handelssteden uit, ging blijkens de reisplannen in zijn brieven behoorlijk planmatig te werk, zij het in afhankelijkheid van de wil van de Heere (vgl. 1 Kor. 16:7). Hij predikte het evangelie voor Joden anders dan voor heidenen, en voor de gewone man anders dan voor de filosoof. Goed nadenken, bedachtzaam te werk gaan, onnodige barrières vermijden is belangrijk. Maar Paulus draaide er niet omheen dat het evangelie bekering vraagt. Bovendien noemt hij het eigenlijke werk, de prediking, dwaasheid voor de wereld. Hij heeft om de boodschap die hij bracht veel te verduren gehad. Zo veel, dat hij zelfs zegt: ‘wij worden beschouwd als slachtschapen’ (Rom. 8:36).

Het is opmerkelijk dat voor Paulus het lijden niet een belemmering is voor de missie, maar juist de manier waarop de missie gestalte krijgt. Dat is eigenlijk het thema van de tweede brief aan de Korinthiërs: hoe een lijdende apostel een geroepen apostel kan zijn en hoe de verkondiging van het evangelie niet alleen lijden als gevolg heeft, maar juist gebeurt in de gestalte van het kruis. Dat kan ook niet anders: het is Jezus, die de Zijnen uitzendt. ‘Zie, Ik zend u’ (Mat. 10:16). De zending van zijn apostelen en zijn kerk heeft alles te maken met de zending van de Zoon. Na zijn opstanding zei Jezus: ‘Zoals de Vader Mij

gezonden heeft, zend Ik ook u' (Joh. 20:21). Christus is als een schaap gezonden te midden van wolven. Hij is niet alleen de Herder die zijn leven voor de schapen stelt (Joh. 10), maar ook het Lam dat verscheurd wordt. De haat van de wereld die Hem trof, zal ook zijn gezonden kerk treffen (vgl. Joh. 17:14).

Het lijkt me belangrijk om bij de hernieuwde bezinning op de missionaire roeping van de kerk ook na te denken over missie en passie. Bij ons brengt het getuigen van Christus niet of nauwelijks lijden met zich mee. We zullen onze positie in de wereld niet gauw beschrijven met de woorden 'te midden van de wolven'. Maar hoe komt dat? Mogen we eenvoudig dankbaar zijn dat de haat van de wereld die de gelovigen zal treffen ongelijk verdeeld is over de wereld? Moeten we niet eenvoudigweg dankbaar gebruikmaken van de gelegenheid die dit geeft om het evangelie met anderen te delen?

Of moeten we (ze sluiten elkaar niet uit) bij de doordenking van de missionaire roeping van de kerk ook aandacht hebben voor het oordeel dat over deze wereld voltrokken is in het kruis van Christus (Joh. 12:31) en het geding dat God met deze wereld heeft en waarvan de Geest getuigt (zie Joh. 16:7-11)? Hoe confronterend is ons getuigenis van de hoop die in ons is?

Ook als we weinig 'wolven' om ons heen lijken te hebben mogen we wel leren van het gezonden zijn 'als schapen'. We zijn zo machtig niet in deze wereld, we zijn geen factor van betekenis. Maar ons getuigenis met woorden die de Geest in ons spreekt kan van grote betekenis worden. Laten we onbevangen als christen leven en spreken, van Christus zijn, vervuld met de Geest. We mogen 'onvoorbereid' getuigen. De Geest geeft het wanneer we het nodig hebben. Niet alleen voor de rechtbank maar ook aan de werkbank, op straat en bij de koffieautomaat.

A.Th. van Olst is predikant van de christelijke gereformeerde kerk te Antwerpen-Deurne.